

Poruchy emotivity

Emoce

- komplexní psychické pochody
- projev
  - navenek - fyziologické reakce + motorické a mimické projevy
  - vnitřně – subjektivní prožitky
- charakterizují reakce člověka na podněty či situace
- hodnotící význam
- intenzitu, délku trvání i směr přibližování či oddalování
- zúčastňují se regulace prožívání i reagování člověka, usměrňují jeho aktivitu

Emoce

- psychiatrické učebnice nepoužívají termín **city** – jsou zařazeny pod emoce
- **city**
  - vyjadřují jen zážitkový rozměr emoce
  - nemají fyziologické koreláty
  - jsou emočním doprovodem základních vztahů k subjektům, objektům, nejbližšímu lidskému okolí
- vztahy k abstraktním pojmům a nejvyšším hodnotám – **vyšší city**

Dělení emocí

- **dle hierarchie**

- **nižší** – u lidí i subhumánních jedinců, spojeny s podněty z vizuální oblasti, zahrnují elementární potřeby a jejich uspokojování
- **vyšší** – specificky lidské, sociálně podmíněné
  - **city sociální** – vztah k jiným skupinám, láska, nenávisť, sympatie,..
  - **etické** – cit pro spravedlnost, čest, křivdu, povinnost,..
  - **estetické** – cit pro krásu, vznešenost,..
  - **intelektuální** – potěšení z intelektuální činnosti

Dělení emocí

- **dle základního přízvuku**
  - **libé** – kladné (radost, láska)
  - **nelibé** – záporné (žal, hněv, nenávist)

- **dle vlivu na svého nositele**
  - **stenické** – mobilizující (hněv, zlost), aktivizují, zvýrazňují energii
  - **astenické** – demobilizující (smutek), pasivní emoce, inaktivizují

Dělení emocí

- **dle intenzity a časového průběhu**
  - **afekty** – krátkodobé intenzivní citové reakce
  - **city** – trvalé citové vztahy
  - **nálady** – protrahované emoční stavy; různá intenzita; provází činnost a myšlení člověka
  - **vášně** – silné, dlouhodobé city; významný vliv na myšlení a činnost; např. vášně sběratelská, cestovatelská,..

Poruchy afektů (nepřiměřená intenzita emocí)

■ afekt

- silný, bouřlivý a krátce probíhající citový stav (zděšení, radost, hněv,..)
- náhlá, prudká emoční reakce na různé zážitky nepřiměřené intenzity
- zpravidla doprovázeny zřetelnými vegetativními reakcemi, mimickými a pantomimickými projevy
- afekty mírné intenzity jsou fyziologické, vyšší patologické
- typické rysy: rychlý vznik, bouřlivý průběh a krátké trvání
- afekt má **tendenci k okamžitému vybití, odreagování**, jinak dochází k městnání emoční tenze a pocitům úzkosti
- **odreagování afektu**: uvolnění afektivního napětí náhradním způsobem
- vyskytne-li se více afektů současně, tendence sdružovat se
- pojem **afektivita** – pohotovost k emočním reakcím

Afekt patický

- od normálního nebo nezvládnutého se liší těmito znaky:
  - má výrazně vyšší intenzitu – neobyčejně prudký
  - delší trvání (ne vždy)
  - na jeho vrcholu dochází ke krátce trvající kvalitativní poruše vědomí (mráкотnému stavu)
  - chování a jednání neodpovídá osobnosti postiženého
  - zpravidla končí spánkem, únavou vyčerpáním
  - po jeho odeznění je na období afektu amnézie (ostrůvkovitá nebo totální)

Afekt patický

- následkem krátkého mráкотného stavu je chování postiženého neuvědomělé, neúčelné, neovladatelné a automatické
- může dojít k závažnému jednání i trestního charakteru
- forenzní význam
- poruchy osobnosti, epilepsie, alkoholová opilost (patická opilost), demence, encefalopatie
- u normálních lidí po únavě, vyčerpání, hladovění, nevyspání, po zdrcujícím zážitku

Zvýšená afektivní dráždivost

- zvýšená pohotovost k patologickým afektivním reakcím
- není porucha afektu
- u organických poruch CNS

Poruchy afektů

■ Přesun afektu/afektů

- převedení afektu z jednoho objektu na druhý
- na první silný podnět člověk nereaguje, ale na jiný, třeba již slabý podnět, bývá reakce bouřlivá
- často v sociálních situacích (přesun agrese z nadřízeného na podřízeného)

■ Městnání afektu

- série nepříjemných podnětů se potlačuje a pak dojde k výbuchu na nepatrný podnět

■ Sdružení afektu

- vede k rozšíření emoční reakce na další předměty či osoby, které měly jen třeba náhodnou spojitost s událostí, která vyvolala afekt

Afektivní raptus

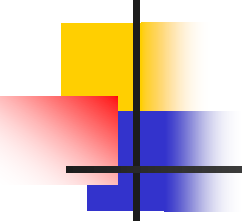
- nastává v případě, kdy se afekt mimořádně vystupňuje, graduje a prodlouží v trvání
- spojen nejčastěji s úzkostí (anxiózní raptus)
- vybije se jako úzkost, zlost, vtek
- je spojen s PM excitovaností, dezintegrací chování, a poškozením sebe nebo okolí
- následně může dojít k psychogenní amnézii
- u úzkostných poruch a lidí v extrémně tíživých situacích

Afekt nezvládnutý

- mimořádně silný afekt, při němž není člověk schopen ovládnout své chování, přestože si uvědomuje, co dělá
- nejde o absolutní neschopnost ovládat své jednání
- schází zde porucha vědomí a nedochází k amnézii; je zachována vzpomínka
- jednání může být nepromyšlené a mohou se vyskytnout násilné činy

Afektivní ztlum (útlum), Baelzův (1901)

- nastává po nadlimitním emocionálním podnětu – živelné katastrofy, válka, násilí,..
- spočívá v chybění, resp. odsunutí afektu, postižený zprvu nereaguje změnou emotivity, zůstává klidný, jeho chování je adekvátní, ale bez emočního doprovodu, automatické
- emoční reakce i adekvátní nebo patické prožívání se projeví až pomine nebezpečí

Afekt s prodlouženou latencí

- je podobný afektivnímu ztlumu, ale:
  - méně hluboký
  - není vyvolán mimořádnou situací
- člověk se chová, jako by nevnímal nebo správně nepochopil
- teprve po několika sekundách až minutách propukne afektivní reakce v plné síle

Afektivní stupor

- oproti normálnímu průběhu afektu je fáze prvotního zárazu vystupňována ve stupor
- člověk strne, není schopen pohybu ani řeči, vymizí gestikulace a mimika
- po hrůzné události či katastrofě
- nedochází k poruše vědomí, člověk si svůj stav uvědomí
- do několika sekund nebo minut pomine

Paroxysmální afekt (ictal emotion)

- náhle, bez zjevné příčiny, jeho obsahem je nejčastěji úzkost, někdy zlost
- trvá hodiny i déle
- souvisí s poruchou temporálního laloku (např. při temporální epilepsii)

- **hypersenzitivita**

- snadný vznik emocí; jsou trvalejší než při emoční labilitě

- **emoční (afektivní) oploštělost (tupost)**

- zúžení emocí, jejich nevýraznost, nezájem, snížená aktivita, snížená reaktivita, citová lhostejnost
  - u schizofrenie, depresí, org. duševních poruch, ev. některých poruch osobnosti

- **emoční labilita**

- citová nestabilita, měnlivé, střídající se emoce, vyvolané i slabými podněty
- často organicky podmíněna; i u histriónských osobností

- **emoční ambivalence**

- u schizofrenie, poruch osobností
- současně přítomny kladné i záporné emoce (láska x nenávisť; smutek x radost)
- u schizofrenie, u fobií, v rámci bezradnosti u deprese

- **paratymie (paradoxní emoce)**

- afektivní inadekvátnost
- mimická inadekvátnost

- **emoční inkontinence**

- větší stupeň emoční lability, neschopnost udržet emoce v jednom směru nebo emoční projevy na slabé nebo neutrální podněty
- např. záchvaty pláče nebo smíchu
- často organicky podmíněna (arteriosklerotické poruchy mozku)

- **emoční tenacita**

- dlouhé přetrvávání emocí, opak lability; emoce obtížně odklonitelné (malá pohyblivost a dlouhé přetrvávání citů)
- u psychogenní deprese, poruchy osobnosti (fanatické)

- **emoční inkongruence (nepřiléhavost)**

- emoční prožívání neodpovídá myšlenkovému obsahu či charakteru podnětů, pacient nezaujatě líčí hrůzné představy, typické u schizofrenie
- citový doprovod neodpovídá sociálnímu kontextu
- např. zpráva o úmrtí vyvolá veselí a smích

- **alexitymie**

- neschopnost rozumět svým emocím a hodnotit je, výkyvy nálady jsou hodnoceny tělesně

- **idiosynkrazie**

- selektivní emoční přecitlivělost a odpor vůči určitým jevům, vjemům či předmětům
- např. pachům, zvukům, taktilním vjemům, přeneseně osobám i situacím (pohled na krev)

- **katatymie**

- emoční zkreslení některých psychických funkcí jako je myšlení, chování, úsudek
- vyskytuje se i u duševně zdravých jedinců
- souvisí s myšlenkovými stereotypy, lokálními či klubovými zájmy,..

Fobie

- patologický (vtíravý) strach, trvalý a iracionální, z konkrétní specifické situace, objektu a činnosti
- mají určitý a konkrétní obsah
- není je schopen potlačit vůli, je si vědom nesmyslnosti
- při přemáhání se objevují nepříjemné vegetativní reakce
- anticipační úzkost
- u fobických poruch, OCD, schizofrenie, úzkostných poruch
- asi přes 200 fobií popsáno; může být v podstatě na cokoli

Fobie

- Agorafobie: strach z prostranství
- Akrofobie: strach z výšek
- Androfobie: strach z mužů
- Arachnofobie: strach z pavouků
- Bacilofobie: strach z bacilů
- Dipsofobie: strach z napití
- Dysmorfofobie: strach ze znetvoření
- Ereutofobie: strach z červenání
- Fobofobie: strach ze strachu
- Gynefobie: strach z žen
- Hypnofobie: strach ze spánku, z usnutí
- Klaustrofobie: strach z uzavřených prostor
- Kancerofobie: strach z rakoviny
- Nosofobie: strach z nemoci
- Mysofobie: strach ze špíny, z ušpinění
- Tanatofobie: strach ze smrti
- Zoofobie: strach ze zvířat
- Xenofobie: strach z cizinců

Poruchy s nepřiměřeným trváním emocí (poruchy nálad)

■ nálada

- déletrvající pohotovost k emočním reakcím určitého druhu, jako déletrvající emoční nastavení nervového systému
- následkem této pohotovosti podporuje určitá nálada emoční reakce stejného směru a naopak tlumí emoční reaktivitu opačně zbarvenou

Faktory ovlivňující náladu

- **fyzikální**

- teplota, délka denního světla, roční období, denní doba

- **chemické**

- drogy včetně alkoholu (euforie a potom deprese), depresogenní léky (reserpin, metyldopa, cimetidin, maniogenní léky (psychostimulancia, AD, levodopa)

Faktory ovlivňující náladu

- **somatogenní a metabolické**
  - popudlivost při hypoglykémii a hypertyreoze, deprese u hypotyreozy, poporodní deprese, úzkost kardiaků a astmatiků, deprese u ca plic a tlustého střeva
- **organické**
  - afekce CNS – hypothalamus, limbický systém, orbitofrontální kortex
- **psychologické**
  - nepříjemné a příjemné zážitky

Charakteristika patické nálady

- neobvyklá intenzita
- dlouhé trvání
- nezávislost
  - na psychogenních podnětech
  - neodklonitelnost
- žádný nebo nedostatečný vyvolávající podnět
- vliv na ostatní psychické funkce (myšlení, jednání, vzhled, osobnost)
- podmíněnost chorobnými změnami CNS
  - je vždy součástí duševního onemocnění

Rozdělení patických nálad

- zvýšené – expanzivní
- snížené – depresivní a úzkostné
- paradoxní
  - emoční stav, kdy dochází k protikladu mezi zážitkem, který ho vyvolal a vyvolanou náladou
    - příjemný zážitek vyvolá depresivní náladu

Expanzivní nálady

---

euforie

- spokojená, blažená nálada; pasivní tupá spokojenost
- není spojena se zvýšenou aktivitou
  - u afektivních a organických duševních poruch, u intoxikací, bývala u progresivní paralýzy
- **manická a hypomanická nálada**
  - veselá, radostná, rozjařená nálada; spojená se smíchem, živou psychomotorikou, zvýšenou aktivitou a sebevědomím, zrychleným myšlením a tempem řeči
  - **hypománie** – kvantitativně mírnější
  - u afektivních poruch, schizofrenie, symptomatické při organických poruch
- **extatická (exaltovaná) nálada**
  - pocity blaženosti, povznesenosti, vytržení, štěstí
  - bývá při extázi spolu s religiozními nebo erotickými prožitky
  - vyskytuje se u poruch osobnosti, epilepsii, intoxikací halucinogeny, afektivních poruch

Expanzivní nálady

- **rezonantní (zlobná) nálada**
  - náchylnost k zlostným a nepřátelským reakcím
  - sebevědomí zvýšené; přítomny prvky expanzivní i depresivní
  - podrážděnost, nevlídnost, někdy agresivita
- **explozivní (dráždivá) nálada**
  - vyšší pohotovost k emocím vzteku a k agresivním reakcím, tendence k výbušnosti
  - u chronických alkoholiků a epileptiků
- **moria**
  - veselá nálada s nemístným, netaktním a vulgárním žertováním, příznakem léze orbitofrontálního kortexu
- **dysforie (rozlada)**
  - mírnější (co do trvání a intenzity) než rezonantní nálada
  - není sklon k expanzivitě, sebevědomí není zvýšeno
  - epilepsie, mentální retardace, součástí manického syndromu

Depresivní (mikromanické) nálady

■ **depresivní nálada**

- v popředí smutek, snížené sebevědomí i reaktivita, tichá a zpomalená řeč, skleslost, utlumenost, pesimistický pohled do budoucnosti, strach, plačtivost, výčitky, riziko sebevraždy
- u afektivních poruch, schizofrenie, demence, epilepsie

■ **bezradná nálada**

- bezradnost a neschopnost rozhodování, neschopnost orientace v situaci
- afektivita nemusí být snížená, může být přítomen neklid
- u afektivních poruch, demence, schizofrenie

■ **apatická nálada**

- lhostejnost, nedostatek emočního prožívání a zájmu o prožívané, snížená celková aktivita a iniciativnost, nedostatek vůle
- u deprese, demence, závislostí

Depresivní (mikromanické) nálady

- **anhedonická nálada**

- neschopnost prožívat radost a štěstí; nezájem o zábavu, o práci; skepse vůči všemu
- nic je netěší
- nejčastěji u depresí

- **morózní nálada**

- depresivně zlostná
- nevrlá, mrzutá, obsahuje depresivní i zlostné reakce bez zvýšení aktivity
- riziko sebevraždy
- u epilepsií

Úzkostné nálady

- **anxieta a anxiózní nálada**

- **anxieta** nebo-li úzkost je subjektivně nepříjemný pocit obav a strachu
- strach na rozdíl od fobie nemá konkrétní obsah
- součástí anxiety tvoří vegetativní příznaky
- napětí, nejistota, neklid, obavy z budoucnosti, pocit neurčitého ohrožení
- často zvýšena aktivita (agitovanost), bývá neklid, může vést k TS nebo raptu (anxiózní raptus)

- **paradoxní nálada**

- nálada opačná, než vyplývá z kontextu
- prožitek není adekvátní podnětu
- je nepřiměřená zážitku, který ji vyvolal

Poruchy citů

- **city**

- trvalé emoční vztahy
- specificky zaměřené především k živým bytostem, neživým předmětům, k sobě samému
- **vyšší city** – k abstraktním jevům, pojmům vyjadřujícím nejvyšší hodnoty
- silné city – víceméně trvalé motivační zaměření, nepřetržitě přítomné

Poruchy citů

- **oslabení až plné chybění citů**

- u osob s demencí, mentální retardací – lze pozorovat krátkodobé afektivní vztahy, nikoli však hlubší citové vazby

- **výrazné utlumení citů**

- u schizofrenie

- **parciální neschopnost sociálních citů**

- u anetických osobností

- **nepevnost citových vztahů**

- u lidí s mánií, s emočně nestabilní poruchou osobnosti

- **hypertrofické sociální cítění**

- u poruch osobnosti reformátorského typu

- chorobně **silné egocentrické city**

- u paranoidní poruchy osobnosti, někdy u epileptiků

Poruchy vyšších citů

- **sociální tupost**

- otupení sociálních citů, snížená schopnost navazovat sociální kontakty
- u některých poruch osobnosti, demence

- **asociální city**

- spojení snížení sociálních citů se snížením (aplazií) etických citů

- **antisociální city**

- krajní egoismus, výrazná bezcitnost a bezohlednost

Poruchy vyšších citů

- **anetičnost** (dříve moral insanity)
  - nerozvinutí vyšších citů nebo jejich zánik
  - nedostatek soucitu, empatie, vřelosti, pochopení; krajní egoismus, bezohlednost
  - minimální morální zábrany, často protispolečenské jednání
  - může být vrozená, někdy podmíněna citovou deprivací v dětství nebo vlivem psychosociálního prostředí
  - i důsledek chorobného procesu – při organickém postižení CNS
  - může být u osob s intaktní inteligencí

Poruchy vyšších citů

- **emoční deprivace**

- odpadnutí etických zábran a gradace pudového chování při celkovém úpadku osobnosti
- mizí morální zábrany, vyšší city otupují
- časté zanedbávání zevnějšku, bezohlednost, netaktnost, zaměření na vlastní prospěch
- často u závislostí

- **emoční degradace**

- celkový úpadek vyšších citů, které jsou součástí globálního úpadku celé osobnosti
- při organických mozkových onemocněních

Poruchy vyšších citů

- **poruchy estetických citů**
  - součást emoční degradace a deprivace
  - jejich úpadek záleží na stavu poruchy osobnosti a postupující demenci
  - nevystupují zvláště v nějaké výraznější formě
- **poruchy intelektuálních citů**
  - souvisí s úpadkem osobnosti, hlavně s demencí
  - bývají i součástí emoční degradace
- **přehnané sociální cítění**
  - může mít reformátorský či charitativní obsah i motivaci
  - je opakem anetičnosti

Poruchy vášní

- **vášeň**

- silný dlouhodobý cit
- významně ovlivňuje myšlení a činnost člověka (vášeň sběratelská, cestovatelská, čtenářská)

- **patická vášeň**

- velká intenzita, ovládá člověka ve vystupňované míře
- obsah vášně je inadekvátní a škodlivý
- člověk se může dopustit nepromyšlených i dokonce trestných činů
- např. pijácká vášeň, gamblerská vášeň, žárlivost, kariérismus

Doporučená literatura

- Höschl, Libiger, Švestka. Psychiatrie. Tigis 2002